

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*"She'lo Shinu et
Malbusham" -
Fashioning
Jewish Identity
Then & Now*

Rabbi Dovid Gottlieb

ב' ניסן תשע"ב • March 25, 2012

(1) ויקרא רבה (פל"ב סי' ה)

ר' חונה בש' בר קפרא בשביל ארבעה דברים ניגאלו ישר' ממצרים, על ידי שלא שינו את שמן, ולא שינו את לשונם, ועל ידי שלא אמרו לשון הרע, ועל ידי שלא היה בהן פרוץ ערוה

(2) במדבר רבה (פ"כ סי' כב)

שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמותן, שלא שינו את לשונם, ולא גילו מסטורין שלהם ... ולא נפרצו בעריות

(3) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב – שמות פ"ו סי' ו)

והוצאתי אתכם, והצלתי אתכם, וגאלתי אתכם, ולקחתי אתכם, כנגד ד' זכויות שבידם, שלא שינו את לשונם, ולא חילפו את שמלותם ולא גילו את סודם ... ולא בטלו ברית מילה.

(4) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב – דברים כו:ה)

"ויהי שם לגוי." מלמד שהיו ישראל מצויינים שם, שהיה מלבושם ומאכלם ולשונם משונים מן המצריים. מסומנין היו וידועין שהם גוי לבדם חלוק מן המצריים:

(5) הגדה של פסח לריטב"א

"ויהי שם לגוי גדול" מלמד שהיו ישראל מצויינין שם. כך אנו גורסין, ופירש רש"י לשון ציון מאוספין במקום אחד שלא נפרדו בערים, ולכך היו נראין לגוי אחד ... וזהו ודאי נס מהשי"ת כדי שיהיו עוזרים זה לזה, כי הפירוד סיבת הגלות. ואף בגלות הזו החמור הפירוד היה עיקר גזירת הגלות ... וכן יש גורסין מסויימין שם, כלומר שהם ניכרים במלבושיהם ובענייניהם כגון ציצית בבגדיהם וכיוצא בו, ודייקי לה מדכתיב "ויהי שם לגוי גדול", כי כיון שיש להם כמה דורות שהיו שם ומשועבדים להם, אפילו רבו מאד היאך יהיו שם לגוי? אלא ודאי לפי שהיו מצויינין שם או מסויימין בטכסיסיהם וכל רואיהם יכירום כי הם זרע אברהם אבינו.

(6) הגדה של פסח "זבח פסח"

... אבל במצרים לא היו כן, שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ודתם ומלבושיהם בכל השנים הרבות ההן אשר ישבו שם, באופן שתמיד היו גוי בפני עצמו נבדל מהמצריים.

(7) משך חכמה (ויקרא כו:מד)

הענין הוא, שנתבונן קצת בדרכי ההשגחה העליונה קצת מה שיוכל להבין. וזה כי כאשר גזרה החכמה העליונה אשר ישראל יתנודדו בארצות, שנים רבות מאוד מאוד, עד זמן אשר חקקה המטרה האלקית, אשר לבא לפומא לא גליא, חשבה אופנים ותחבולות אשר ישראל יתקיימו לגוי ולא יתבוללו בעמים. והעירה על זה גדולי האומה לעשות בזה גדרים סייגים, אשר האומה תתקיים בשאון גלי הים ולא תטבע במצולות הסער השוטף ברוח אמיץ וכביר. והנה הראשון המורה דרך ומלמד ראשי האומה הוא אבינו הזקן יעקב, אשר ראה את אשר יקרה אותנו באחרית הימים, חשב אשר אם יהיה שבעים איש בגוי חזק ואמיץ כמצרים מלפנים, הלא יתבוללו ויתבטלו אחד ברבבות רבבה. חשב תחבולה ועצה, אשר בניו יהיו מצויינים שם בבגדיהם ובשמותם. ולכן היו ישראל לגוי בפני עצמו.

(8) צפניה (א:ח)

וְהָיָה בַיּוֹם זָבַח יִקְרָא וּפְקַדְתִּי עַל הַשָּׂרִים וְעַל בְּנֵי הַמְּלָךְ וְעַל כָּל הַלְבָּשִׁים מְלָבוּשׁ נְכָרִי:

(9) ילקוט שמעוני (בלק תשס"ח)

"הן עם לבדד ישכון", מובדלין הן מן העו"א בכל דבר בלבושיהן ובמאכלן ובגופיהן ...

(10) ויקרא (יח:ג)

כַּמְעַשָּׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֻתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ:

(11) גמ' עבודה זרה (יא:א)

תניא: שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי, ואי חוקה היא אנן היכי שרפינן, והכתיב: (ויקרא יח) "ובחוקותיהם לא תלכו"? אלא דכ"ע שריפה לאו חוקה היא אלא חשיבותא היא

(12) גמ' סנהדרין (נב:)

משנה. מצות הנהרגין היו מתיזין את ראשו בסיף כדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר ניוול הוא לו, אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ, אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו. גמרא. תניא, א"ל ר' יהודה לחכמים: אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה, שהרי אמרה תורה (ויקרא י"ח) "ובחוקתיהם לא תלכו", ורבנן כיון דכתיב סייף באורי' לא מינייהו קא גמרינן. דאי לא תימא הכי, הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי, היכי שרפינן והכתיב "ובחוקתיהם לא תלכו"? אלא כיון דכתיב שריפה באורייתא, דכתיב (ירמיהו ל"ד) "ובמשרפות אבותיך וגו'" לאו מינייהו קא גמרינן, והכא נמי כיון דכתיב סייף באורייתא לאו מינייהו קא גמרינן.

(13) ר"ן (עבודה זרה ב: על הרי"ף)

... לפי שלא אסרה תורה אלא חוקות של עבודת כוכבים, אלו דברים של הבל ובטלה, וכולן יש בהם צורך עבודת כוכבים, אבל דברים של טעם שרו, ובשריפה על המלכים טעמא איכא לשרוף לכבודן כלי תשמישן לומר שאין אדם אחר עשוי להשתמש במה שנשתמש בו הוא

(14) שו"ת מהרי"ק (סי' פח)

ע"ד הקפ"א אשר כתבת' והיא ארוכה עד לארץ הולכת פנים ואחור ופתוח' מן הצדדין ואמנם מתוקנת תקון הגון להיות פטור' מציצית וערערו עליה קצת אנשי' לפי דבריכם באמר' היות בזה משום ובחוקתיה' לא תלכו. לע"ד נראה דדבר פשוט דלא לאסור משום חק אלא בא' משני חלקים, האחד הוא הדבר אשר אין טעמו נגלה כדמשמע לשון חק, וכדפי' רש"י בפי' חומש בפרש' קדושי' וז"ל חקים אלו גזרו' המלך שאין להם טעם לדבר עכ"ל ... דכיון שהוא עוש' דבר משונה אשר אין בו טעם נגל' אלא שהם נוהגי' כן אז נרא' ודאי כנמשך אחריה' ומודה להם דאל"כ למה יעשה כדברים התמוהים האלה ... וענין השני יש לאסור משום חקו' הגוים לפי הנז' לע"ד הוא הדבר אשר שייך בו נדנוד פריצת גדר הצניעו' והענוה ינהגו בו הגוים גם זה אסור ... הללו דברי שחץ וגאווה הם ולא באל' חלק יעקב אלא דברי ישראל ודרכם להיות' צנועי' וענוים ירשו ארץ ... ואף גם זאת נרא' דהיינו דווק' כשהוא עושה כדי להדמות אליהם ולא לתועל' ידוע' ... היכ' שהדברים מראים שהישראל מתדמה אליה' כגון שעושה מעש' התמיה אשר אין לתלות טעם בעשייתן אלא מפני חקם כדפי' לעיל לתלו' ... וכ"ש בלבישת הקאפ"א שאין איסור בדבר' ופשיטא דלא דמי לאותן השנוין בתוספ' שהרי טעם לבישתה ידוע בסימן היותם ממשיגים בחכמ' ההיא ואין לתלות לבישתה כ"א לתועלת הנמשך ממנו הן מחמת הכבו' הן מחמת ריוח ממון שמתוך כך יצא לו שם באות' חכמ' ומאן דכאיב ליה כיבא ליזיל לוותיה ובכה"ג לא שייך לאסור מאחר שהדבר מוכיח שאין מתכוין להתדמו' אליה' וגם הם לא הנהיגו זאת אלא לכבוד' ולתועלת' וכדפי' ...

(15) רמב"ם (עבודה זרה יא:א)

אין הולכין בחקות העובדי כוכבים ולא מדמין להן לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בהן שנאמר ... הכל בענין אחד הוא מזהיר שלא ידמה להן, אלא יהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדעותיו ... לא ילבש במלבוש המיוחד להן ...

(16) שו"ת בני בנינים (ח"א סי' ז)

כתב לי אותו הרב שנמצא כתי"י של החזו"א ... שכתב אמנם ראוי לירא ה' תברך לנטות בלבושים ובשאר ענינים לדרך היותר צנועה וכמנהג החברים ... אבל איסור בחוקותיהם ל"ת אינו אלא במתאוה להדמות להם – אבל לא באוהב את היופי המוסכם ואינו עולה על דעתו להתדמות להם ...

(17) רמ"א (יו"ד קעח:א)

אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו (שם). וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו. וכן שעושין משום כבוד או טעם אחר, מותר (מהרי"ק שורש פ"ח). לכן אמרו: שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי (ר"ן פ"ק דע"ז).

(18) ביאור הגר"א (שם ס"ק ז)

כבר כתבתי שדברי הר"נ תמוהין וגם דברי מהרי"ק אינן נראין ממ"ש בסנהדרין ... אלא דודאי הכל אסור רק דוקא ללמוד מהם אסור וכמש"ש כיון דכתיב לא מינייהו גמרינן ... אלא כ"ד שהיינו עושין זולתם מותר וכן במלבושים, אבל כל שלובשין מלבוש המיוחד להם אסור ... אבל מלבוש שהיינו לובשין בלא"ה מותר, לכן ל"ק כל ראיות מהרי"ק הנ"ל לפי שלא היה מיוחד להם דוקא וכ"כ הרמב"ם המיוחד להם ...

(19) שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' נג)

באיסור כתובת קעקע ושריטה וגדידה שהאיסור הוא משום חוקות העכו"ם כדאיתא בסימן ק"פ ומ"מ אסורין לעולם אף כשפסקו העכו"ם מלעשות כן אלמא דכיון שדברים אלו אסרה תורה בפירוש אף שהוא בשביל אותו הטעם עצמו דסתם חוקות העכו"ם מ"מ לא תלוי הדין בהטעם שיתבטל כשיבא זמן שלא יהיה הטעם, אלא דבשביל הטעם שהיה אז אסרה תורה לעולם אף כשיתבטל הטעם כיון שעכ"פ היה זה בהאיסור. ול"ד לסתם חוקות עכו"ם שלא נאמר האיסור על הדבר אלא על מה שהוא חוק העכו"ם דלכן כיון שפסקו עכו"ם להתנהג כן הרי אין זה שוב מכלל האיסור כיון דחוק העכו"ם שבו היה האיסור ולא עצם הדבר

(20) מהרי"ק (שם)

והיאך יפצה אדם פה מצפנף לאסור מה שנהגו כל ישראל בפומבי, לכל הפחות היה להם לירא ולומר אם אין ישראל נביאי בני נביאי הם וק"ו בן ק"ו שיש להם על מי יסמכו מתוך דברי רבותינו ז"ל ואין הישראל מחוייב להשתנות מן הגוי כלל ועיקר רק שלא יהא מלבוש מיוחד להם וכדפי' ... אמנם קצת יש להביא ראיי' מההיא דמס' מעילה (יז). ... משמע שלא הוצרך אלא לספר קומי כדי להתנכר אליהם ואם איתא דצריך הישראל להיות משתנה בלבושו מן הגוי עכ"פ היה לו לספר שלבש לבוש נכרי נתכסה בשלמה חדשה כאשר ספר שספר קומי.

(21) אוצר הגאונים (נזיר סי' רב עמ' ר)

דעו לכם כי משעה שכ' רחמנא לא יהיה כלי גבר על אשה אנו מפוזרין בד' פינות העולם וכל פינה ופינה משונין בלבושיהם ובמעשיהם ובתכשיטיהם, לפיכך כל דבר שהאנשים של אותו המקום שהן עושין אותו מותרים נמי לאנשים ישרים הדרין ביניהם

(22) שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' פא)

בענין המלבושים שבמדינה זו שאין חלוק בין ישראלים לנכרים, אם מחוייבין בני פולין שבאו לפה וגם הנולדים מהם בפה ללבוש אותן המלבושים שהיו נוהגין בפולין מצד האיסור דמלבושי נכרים ... הנה שיטת מהרי"ק (פ"ח) שליכא שום דין שנצטרך ללבוש בגדים אחרים מהנכרים ורק אם לבישת הנכרים הוא פריצות ודרך גאוה ... וכן אם הוא בלא שום טעם וצורך אלא לחוק הבל ושטות אסור שהלבישה בזה מראה שהוא רק להדמות אליהם ... ופסק כן הרמ"א בסי' קע"ח אך הרמ"א נקט בטעם איסור ענין השני כשלבישתן הוא

בלא טעם וצורך טעם אחר דאיכא למיחש שיש בו משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עכו"ם והוא מהר"ן ... ואפשר שפליגי בדבר שאין שייך כלל חשש שמץ עכו"ם ונחוש, שלמהרי"ק יהיה אסור ולהר"ן ופסק הרמ"א יהיה מותר ... וא"כ פשוט שאין שום שמץ איסור בסתם בגדים שלובשין במדינה זו אף שגם הנכרים לובשין בגדים אלו מדין מלבושי נכרים דאין בהם חשש שמץ עכו"ם ונחוש וגם לא דבר תמוה אלא לנוי וכדומה ... וגם בל"ז אין שייך איסור מלבושי נכרים דהא כמעט כל בני ישראל לובשין מלבושין אלו וא"כ מי אומר שהם מלבושי נכרים והישראלים לובשין בכאן במלבושיהם ומדוע לא נאמר שמתחלה הם גם מלבושי ישראל דלא נקבע כלל מתחלה להנכרים ואח"כ גם להישראלים דמתחלה הא נעשו גם לישראלים. ולכן אף להגר"א ... שפליג על הר"ן ומהרי"ק והרמ"א וסובר דבכל מלבוש המיוחד לנכרים אסור ג"כ הא מתיר בגדים שהיינו לובשין בלא"ה פי' לא בשביל שהנכרים לובשין באלו אף שקדמו הנכרים ללובשן וכ"ש באלו הבגדים במדינה זו דלא קדמו הנכרים כלל דמתחלה הם גם לישראלים כמו לנכרים שליכא איסור ... אבל הבגדים שיש בהן פריצות ממש שנעשו מחדש בבגדי נשים אף שבעוה"ר כיון שגם הישראליות מלובשות בהן גם מתחלה אין להחשיבן מלבושי נכרים מצד עצם הבגדים אבל עצם הפריצות אולי יש להחשיב מחוקות העכו"ם וממילא יש לאסור בגדים אלו לישראליות לבד ענין הפריצות מצ"ע גם מצד מלבושי נכרים ... וצ"ע באיסור זה.

(23) נפש הרב (עמ' רל"א)

בענין לבישת מלבושי נכרים אמרו רבנו פעם (בלמדנו מס' סנהדרין) שללבוש מלבוש מיוחד לאומה פרטית (כשלמה צרפתית וכדו') – זהו הנקרא חוקת הגויים, אך להתלבש במלבוש כל אנשי תרבות המערבית, שאין כאן לבוש מיוחד לאומה ולשון פרטית, נראה שאין בזה איסור.

(24) שו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' קטו)

ובדבר שאלתו על החליפות (סוטס בלע"ז) שלובשים קצרים כדרך הנקראים מאדערן וכנפי המלבוש עגולים ולא מרובעים אי יש בהם משום איסור של ובחוקותיהם, הנה שאלה זו מסובכת היא מאד ואי אפשר לפתרה בדרך אחד כי דין זה תלוי בתנאים במקום ובזמן ובכוונת ישראל ובכוונת עכו"ם יש מקום שאסור ויש מקום שמותר ויש שמותר לאחד ואסור לשני ואסור לזה ומותר לשני ויש זמן שאסור ויש זמן שמותר הכלל שצריך לזה כמה תנאים ... והנראה דהחמירו מאד בדבר זה אלא דמ"מ אף הם לא החמירו אלא ברוצה להתדמות להם אבל כשלוש מלבוש שלובשים ישראלים ועכו"ם ואינו רוצה להתדמות להם אלא משום המאדע שלובשים בעונ"ה אף שאין בזה ממדת חסידות לא מיניה ולא מקצתיה מ"מ אין בו משום ובחוקותיהם אלא הוא ענין של שחץ ככל הענינים של המאדע בלע"ז אבל אין בענין של מאדע דין דבחוקותיהם ... ומ"מ כל מה שאפשר לתקן ודאי חיוב לתקן, ולכן אומר אני דאפילו אותם הלובשים מלבושים כאלו מ"מ צריך לתקן הכפתורים והלולאות שיהיו מימין לשמאל היפוך ממה שעושים העכו"ם ובהו ודאי יראה בעצמו שאינו רוצה להתדמות להם ויוצא ידי חובתו